ПОГЛЕД С ОЛИМПА: СУШТИНСКИ СМИСАО ЉУДСКОГ ПОСТОЈАЊА

О интуицији и слободи

Зашто је дијаметрално супротна реконструкција Христовог лика настала у енглеско-израелским лабораторијама од оне коју су, вођени врхунским професионалним стандардима, направили стручњаци италијанске полиције? Шта је о „етничком пореклу" Христовом тврдио Иља Глазунов? Којом реченицом је Ђорђо де Кирико променио животни и уметнички пут Милене Павловић Барили? Какво знање и умеће је српској сликарки на минхенској Академији пренео славни симболиста Франц фон Штук? Како је сев интуиције Фредерика Церија раскринкао кривотвореност једног куроса у Санта Моници? Одакле потичу непозване бујице слика које често надиру из таме кад склопимо уморне очи? Зашто су Богу непотребни неслободни људи?

Пише: Драгош Калајић*

Године 2004, произвођачи јавног мњења западне цивилизације су широм хришћанског света раширили претпостављени *фотоидентитет* Исуса Христоса, наводно плод мултидисциплинарног рада једне групе енглеских и израелских

„научника и стручњака
”
,
који су дошли до тако јасне спознаје захваљујући компјутерској обради
„једне јеврејске главе из првог века нове ере и мноштва историјских извора
”
.
Остаје нам само да нагађамо о каквим изворима је ту реч и како је могуће на основу лобање неког човека закључити, с крајњом одређеношћу, о облику главе неког другог лица. Према пропратној легенди, Спасилац
„има маслинасту боју коже, висок је 153 сантиметра и тежак нешто мало више од 50 килограма
”
.
Слободни смо закључити де је у питању кепец. Кад бисмо га данас срели, изазвао би нам сажаљење својом наказношћу и изразом безнадежне дементности, појачаним зрикавошћу. Има спљоштен нос, као у црнаца, те дебела, безоблична, полуотворена уста као у дебила и поглед умно заосталог, испод густих црних обрва, те изразито ниско чело, које је, ако ништа друго, довољан разлог да посумњамо у икакву везу таквог лика с претпостављеним носиоцем. Довољно је и сасвим скромно искуство живота међу људима за сазнање да се иза тако плитког чела тешко може зачети чак и најобичнији силогизам а камоли нека узвишена мисао.

Крајем исте године, пред дане божићних празника, италијански медијски простор био је обасјан новом реконструкцијом лика Исуса Христа, коју су, на основу наруџбе ТВ-мреже
Rete4
,
приредили стручњаци италијанске полиције из Одељења за анализу крвних деликта (
Uacv
,
unità analisi crimini violenti
). Користили су компјутерски програм намењен
осавремењавању
, односно пројекцији старења лица која су дуги низ година на потерницама, на основу расположивих фотографија из претходних периода њиховог живота. У случају о коме је реч, перспектива је била преокренута те се циљало изградњи лика Спасиоца кад је имао дванаест година, дакле у време расправе с учењацима Храма, коју описује
Јеванђеље по Луки
(2, 41
).
Према изјави вође истраживача Карла Буја (Carlo Bui), за основу су послужили
„сви статистички подаци о изобличењима лица
(отиснутог на светој плаштаници, Синдони, чуваној у торинској катедрали, прим. Д. К.)

повезани и са древним историјским те иконографским чињеницама
”.

Тако је добијен лик дечака који је сушта супротност оног произведеног у енглеско-израелској лабораторији. Има светлу боју коже, дугуљасто лице, с лепо заобљеним, високим челом, урамљеним плавом косом дугих, правих власи. Нос је дуг и рапав, а усне мале и правилно скројене. Очи су му крупне, светле и размакнуте, као, често, у Келта. Када бих га срео, рекао бих да је келтског порекла што потврђује неке филолошке претпоставке да име завичаја Исуса Христоса значи, изворно, „земља Гала”.

ИСПИТНО ПИТАЊЕ ИЉЕ ГЛАЗУНОВА

Док гледам тај лик, мислим на свог само просторно далеког руског друга Иљу Глазунова: њега би извесно радовало да види овог бледоликог Спасиоца. Сећам се с каквом страшћу ми је преносио плодове истраживања руских научника XIX века, који су, проучавајући низ посредних и непосредних показатеља или алузија у *Новом завету*, дош ли до закључка да је Исус Христос потицао из келтске или можда чак словенске заједнице, а да је религија Заратустре основа његове улоге и учења, потврђена путовањем и поклоњењем „три мага”. Хипотезу да су јеврејски
Месија
те и хришћански
Спасилац
само одрази аријског
Саошајанта
(Спасиоца) савршено убедљиво образлаже и доказује Шарл Отран у студији
Митра, Заратустра и аријска праисторија хришћанства
(Charles Autran:
Mithra, Zoroastre et la pr
èhistoire aryenne du christianisme,
издање Payot, Paris 1935).

Сазнавши, током седнице наставног већа Уметничке академије, којом управља Глазунов, да већ годину дана не могу да нађу професора старословенског језика и словенске уљудбе, препоручио сам му младог Иљу Числова, који те предмете већ предаје у првој Православној гимназији Москве. Након неколико дана борбе против претерано крутог осећаја за истинску хијерархију, својственог сваком истинском и племениташком Русу, успео сам да убедим Иљу Числова како је мој позив сасвим довољан да се нађемо заједно у дому Иље Глазунова, ради првог упознавања. Чим смо сели за широки округли сто у салону, крцат књигама, народним рукотворинама и пепељарама, Иља Глазунов му је поставио прво испитно питање о етимологији именице *Рус*. Иља Числов је изложио преовлађујућу етимолошку претпоставку, али то није била она у чију је основаност мој старији пријатељ био потпуно уверен. Числов је љубазно узвратио како је то само једна од многих теорија. Потом је Глазунов положио поглед на неку замишљену тачку испод себе, да би десетак секунди касније из ње извео друго и коначно питање:

„Исус Христос — шта је по националности?”

Брзо сам окренуо поглед ка Иљи Числову, забринут како ће на то питање одговорити његова потпуна посвећеност хришћанској вери, због које је, десетак година касније, чувши да сам се разболео од рака, дошао из Москве у Београд како би ме преклињао да се причестим. Побледео је:

„Како? Молим? Нисам добро разумео...”

На лицу Глазунова један образ се тргнуо у знак неке мрзовољности:

„Каквог је етничког порекла наш Спасилац, Исус Христос?”

По обичају, чак и кад треба да одговори на најобичније питање, Иља Числов прво ућути неколико секунди, као да припрема најподобнији одговор. Овог пута чинило ми се да су те секунде дуге годинама. Потом је промуцао:

„Али, Исус Христос је Син Божји!”

Осетио сам на себи снажан сноп модрих зрака из очију Иље Глазунова:

„Овај Твој пријатељ ништа није схватио!”

РЕЛИГИЈСКИ ПУТ ЂОРЂА ДЕ КИРИКА

За божићне празнике римска црква Сан Франческо а Рипа (San Francesco a Ripa), на Трастеверу, уприличила је изложбу Де Кирикових слика, цртежа и графика посвећених хришћанским садржајима и углавном поклоњених црквама и самостанима. Изложба је била насловљена *Пасија по Де Кирику* (*La Passione secondo De Chirico*). Док разгледам изложено дуж хладног и суморног ходника уредског дела, помишљам како једино ове религијске слике Де Кирика могу оправдати презир званичне и владајуће критике спрам целокупног његовог стваралаштва насталог после првог,
„метафизичког периода
”

.
С изузетком графичких листова што треба да илуструју
Откровење
Јована с Патмоса — а својом веселошћу и љупкошћу ликова и сцена потпуно противурече мрачном духу подљудске те посве противхришћанске мржње, изливене у том спису — све остало је урађено с патетичним почетничким и невештим настојањем да се опонашају вештине својствене мајсторима рококо стила. У тим религијским сликама Де Кирика, уз потпуни слом надахнућа, испољава се, више него игде другде, његова једина велика али не и пресудна мана: трајни недостатак занатског умећа. О томе на изложби тужно сведоче и неколико започетих па незавршених покушаја копирања слика Микеланђела и Рафаела.

Отуда није никакво чудо да је *занатско умеће* било и остало његова трајна опсесија, која је, у извесном смислу утицала и на нашу Милену Павловић Барили. Питао сам се дуго шта је то тако снажно утицало да она, у једном тренутку свог стваралаштва, после римске изложбе, потпуно промени стил. Уместо француски нервозног па и аљкавог цртежа, с којим је неубедљиво описивала ликове своје поетике, неочекивано се испољило сво њено занатско знање и умеће, стечено на минхенској Академији, у класи славног симболисте Франца фон Штука. Посредно објашњење пружио ми је Де Кирико, током последњег разговора, пред његову смрт, 1979. године. Упитао сам га да ли познаје сликарство Милене, кћери Бруна Барилија. Одлутао је погледом у неки кут сећања, мало затрептао очима, па процедио преко усана обликованих спрегом неког трајног незадовољства, мрзовоље или презира:

„Да, сећам се њене изложбе. Позвала ме је и посетио сам је. Она је имала лепу машту, али није знала да слика."

„Да ли сте јој рекли то мишљење?"

„Како да не?! Ја увек говорим само оно што мислим. Не говорим оно што не мислим. Рекао сам да мора још много да учи, да овлада умећем, копирајући старе мајсторе."

У цркви откривам велику мраморну капелу Де Кирика, лево од улаза, где с неколико религијских слика почивају његови земни остаци, под плочом у коју је уклесано златним словима да ту почива *picctor optimus.* Услед неправедног изостанка признања, морао је сам себе да хвали и слави. Помишљам да је тај страшни пад сваке метафизичке тежње и видовитости управо у делима посвећеним хришћанским темама својеврсни знак времена исцрпљења одговарајуће, католичке вере.

Највише метафизичке домете Де Кирико је постизао уз помоћ најскромнијих средстава, равних дечјим играчкама. Успео је да се вине до светског видиковца и да у нама убедљиво изазива чежње за јуначким добом древне Европе, загледан у дрвене лутане који су се ту показали много подстицајнији од Распећа. Долази ми, с путева сећања, као аналогија, једна сцена из филма *Тото и Мађиста*, у коме то отелотворење напуљске трагикомичне спреге племениташких норми и људских немоћи одговара на питање сапутника како је успевао да троструким салтима прескаче и изјаловљава јурише

срдитог дива: „Снагом страха!” (*„Con la forza della paura!* ”
)
На питање о основним покретачима својих метафизичких домета, Де Кирико би могао одговорити да их је постигао
„снагом слабости
”
.

СЕВ ИНТУИЦИЈЕ

Федерико Цери каже да је само за иконографски инвентар Ботичелијевог *Пролећа* потр ебно бар четири сата. Ако он то тврди — онда је то истина. Заузврат, за иконолошку спознају понекад је довољно и магновење, сев интуиције. Добар пример пружа управо Цери. Обревши се у Музеју Гети (Gatty museum), у Санта Моници, где се суочио с једним *куросом*
у веома добром стању, наводно из VI столећа, Цери је осетио да у статуи постоји нешто што не одговара тој врсти, нешто извештачено, дакле знак да није веродостојна већ кривотворена. Премда је пре куповине статуа прошла кроз низ испитивања која је положила, накнадна, покренута само Церијевим утиском, показала су да је једно италијанско око било у праву. Да би некако спасли част, кустоси музеја су испод *куроса*
ставили обавештење:
„530. година пре нове ере или модерна копија
”.

Тај пример нас учи како нам ваља вратити поверење у моћи људске те и сопствене

интуиције. Нарочито приликом првог сусрета с неком особом. Животно искуство ме уверава да је тај први, карактеролошки суд потом био редовно потврђиван. Одбацујући га и придајући веће поверење разуму — скоро редовно сам грешио. Стога, када треба да имам посла с неком непознатом особом — обраћам се женској интуицији за суд и мишљење. Женски елемент поседује много јачу интуицију од мушког.

КАД СЕ ЈЕДНОМ ОПРУЖИМ И СКЛОПИМ ОЧИ

Пре вечере обилазимо парк и замак *Avenières,* преображен у хотел и *restaurant* изнад свих *зве здица.*
Сазнајем да га је саградила, почетком XX столећа, нека млада америчка милионерка, у спомен прерано умрле сестре. Попут многих безверних и хистеричних, необразованих и лаковерних белкиња, власница је мучно те залудно трагала за *„Апсолутом* ” и *„Великим Унутрашњим Путем* ” *.*
Или је пак бркала потребу за мушким с тежњом ка *иницијацији* ? Једно је извесно: запала је у клопку неког преваранта, самозваног гуруа, мелеза (отац Индус, мајка Францускиња), за кога се удала. Тај је оставио бројне трагове својих превара по замку, почевши од „велике капеле”, посвећене идеји уједињења свих религија, од египатске и индуистичке до јеврејске, хришћанске и исламске. У питању је соба обложена приказима ликова и симбола речених религија, у боји, на керамичким плочама. Ипак, и у том јединству нису сви исти: судећи по размерама дарованих простора приказања, самозвани гуру је највише ценио фигуре Тарота. Једна мисао, наводно његова крунска, одаје некакву упућеност у предевроаријски, „матријархални” слој религиозности: „Универзум је јаје — јаје је

универзум”. Све је то израђено и исписано рукама неке дирљиве неукости, што само истиче циганski дух скаламерије.

Док то гледам помишљам како богови, можда, с истим осмехом надмоћности, развученим између ироније и гађења, осматрају најлепше олтаре, храмове и кипове које људи уздижу да би их славили и памтили. Тај утисак узвишености погледа — као да је заузео олимпску тачку гледишта — истрајава и у трпезарији, где нам служе низ ремек-дела *nou velle cuisine.*
Супруга и ја никад нисмо ценили ту
кујну
,
али сад видим да је она веома задовољна, срећна као дете које куша најомиљеније слаткише. С обзиром да нисам више у стању да узимам тврду храну, већ само течну, задовољавам се, као и увек пред светковинама кулинарске вештине, кушајући јела само очима. Помишљам, с унутрашњим подсмехом, како исто тако ведски богови кушају жртве — мед, млеко и маслац — принете на олтарима.

Када се опружим по постељи и склопим очи ради одмора, опажам како из таме често надиру непозване бујице слика различитих грађа и својстава те стилских одређења, од реалистичких до апстрактних. Оне се преображавају неком унутрашњом силом, без уплива моје воље. И када покушам да их зауставим, одредим или усмерим — успех је, у најбољим случајевима, само привремен и делимичан. Можда једнака непотпуност карактерише и деловање богова? Дакле, попут незнаних радионица које у тами свести производе слике, призоре и догађаје на које немамо велики утицај — тако и ми производимо ствари и појаве што само делимично трпе условљавања богова, односно виших сила. Људи су знатно слободнији него што обично процењују. Та слобода је стратешка потреба на попришту борбе за Ред: у противном, људи не би били саборци богова а можда не би ни постојали. Богови немају потребе за неслободним људима. Суштински смисао људског постојања је указивање помоћи боговима, особито у добима какво је ово, кад су они најусамљенији и најслабији. **<**

*(„НА-ЦИ-ЈА” је 2006. у два своја штампана издања започела постхумно објављивање извода из обим-ног ру-ко-пи-са Дра-го-ша Ка-ла-ји-ћа
, преминулог годину дана раније, у јулу 2005. Тај рукопис,
под на-сло-вом „Зим-ски сол-сти-ци-јум
”*

, аутор
је
пред смрт лич-но по-ве-рио
свом пријатељу и
на-шем глав-ном уред-ни-ку
Бранославу Матићу
.
У нашој електронској Архиви можете прочитати све досад објављене делове.)

(1) Обреди Реда против Хаоса

(2) Терор историје и времена

(3) Једна суза за Војтилу

(4) Чекајући крај и почетак